

At finde den tredje vej

Ideologi for en "post-ideologisk" verden

Af David Dyssegaard Kallick

How Smart Should
a President Be? 1

Illustrationer: Thomas Bruun

I september 1998 mødtes præsident Bill Clinton og premierminister Tony Blair på New York University for at diskutere den "tredje vejs" politik. Kun få journalister dækkede denne usædvanlige begivenhed, og de, der gjorde, foregav for det meste manglende forståelse. Kunne man få øje på andet end mudret midtsøgende politik?

Det kunne man faktisk. Men at bede Clinton og Blair om at definere den nye politik er som at bede surfere om at forklare hvorfor bølgen rejser sig. De to er ikke bevægelsens ideologiske hovedpersoner – de rider blot med på bølgen

Den "tredje vej" er en politisk filosofi, som tilbyder et alternativ til kapitalisme og kommunisme. Igennem de seneste år har den også fået status som en politik der kan bevæge sig ud over Det Demokratiske og Det Republikanske Partis snævre grænser. Clinton og Blair har ret, når de hævder, at vi skal forlade den udtjente todimensionale politik. Men de tager fejl, når de antyder, at "den tredje vej" blot er "postideologisk" problemløsning, eller en tandløs tilnærmelse til midten. Man må ikke forveksle Clinton og Blairs kompromitterende centrisme med en egentlig tredje vej.

En egentlig tredje vej henter inspiration fra langt bredere traditioner end den nuværende de-

bat mellem demokrater og republikanere afspejler. Demokraterne understreger statens rolle, mens republikanerne understreger det frie markeds rolle (en kraftig udbasuneret af kapitalismens visioner om et markedsdomineret samfund). Den tredje vej forsøger at skabe balance mellem den offentlige sektor, den private sektor og et veludviklet lokalsamfund ("community"). I stedet for at stille "staten" op mod "individet", sætter den tredje vej pris på begge disse sfærer og indsætter imellem dem en tredje sfære – samfundet.

Her først i det nye årtusind synes den tredje vejs politik mere anvendelig end nogen sinde før. Under den kolde krig kæmpede kommunister og kapitalister indædt for deres overbevisninger og at foreslå et alternativ, en tredje vej, blev anset for kætteri eller utopisk krukkeri. Men i dag afventer den amerikanske offentlighed blot, at den rette bejler skal dukke op – troskab til partierne har aldrig været ringere, og offentligheden er tilsyneladende træt af det snævre udbud af politiske muligheder. Der er gået 30 år siden Det Demokratiske Partis John Kennedy/Lyndon Johnson ortodoksi blev seriøst udfordret. Nye ideer har udviklet sig. Det er på tide igen at forsøge at fortrænge liberalismen og erstatte den med en tredje vej.

Ideen er ikke ny. Skiftende bølger af optimisme mht. en tredje vej er skyllet op på Amerikas kyster i løbet af sidste århundrede. I 20'erne modsatte opvakte socialister sig kommunismens ideer om en central stat. I 60'erne yndede New Left at betvivle regeringen og det var i alternative sociale kredse, at de søgte lederskab. Disse tiltag blev gentaget af 80'ernes New Right. I 70'erne foreslog markedsocialister i al stilfærdighed decentraliseret, demokratisk kontrol med handel, og i Tyskland lancerede de Grønne sloganet: "hverken til højre eller til venstre, men fremad". Og måske kan de skandinaviske socialdemokratier betragtes som en allerede eksisterende tredje vej.

"Der er intet nyt under solen" vil mange sige, og det er sandt at den nuværende tredje vej trækker på mange af fortidens første, anden og tredje veje. Men uanset om man kalder det en tredje vej er den tænkning, som fremsættes, et frisk pust i dagens fortærskede politiske miljø.

Det er måske for tidligt at tale om en enkelt tredje vej. Ingen leder er trådt frem, som kan

tegne et sammenhængende billede med det bedste af græsrodspolitikken og den teoretiske litteratur integreret. Men byggeklodserne til et levedygtigt alternativ er ikke svære at få øje på, især hvis man ser ud over hvad mainstream media byder på. Antydninger af den tredje vejs ideologi findes hos så forholdsvis kendte forfattere som Anthony Giddens, Joel Rogers og Benjamin Barber, og hos forfattere, som burde være mere kendte, fx Hilary Wainwright, Sam Smith og Stuart Hall. Andre antydninger findes i utallige lokale udgivelser og i de få landsdækkende tidsskrifter som jævnligt dækker stoffet.

Den etablerede presse kan ikke få øje på denne nye politik, deres journalister spejder i den forkerte retning. I stedet for at kigge "opad" – mod politikere som Clinton og Blair – burde de kigge "ned" mod en ny generation af ledere og "ud" mod den anseelige mængde NGO-erfaring, som er indsamlet og bearbejdet på græsrodsplan.

Nutidens vigtigste tredje vejs politik indebærer:

- At understøtte markedsløsninger uden at falde for et falsk løfte om "frihandlens" kræfter; helhjertet at fremme retfærdige, demokratiske grundregler, der skal lede erhvervslivet frem mod sociale mål (mindre polarisering mellem rig og fattig, en miljøvenlig produktion og langsigtede ledelsesstrategier).
- At afvise bureaukrati og paternalisme, og at iværksætte offentlige tjenester, som ikke er nogen af delene.
- At forvente løsninger på sociale problemer ikke fra én men fra tre sektorer – den offentlige, den private og den civile.
- At frigøre uudnyttede menneskelige ressourcer som findes hos fattige mennesker og i socialt belastede områder, i stedet for at beordre de professionelle og socialarbejderne til at servicere og behandle folk.
- At betragte systemer som helheder (bolig/økonomisk udvikling/børnepasning/velfærd/tryghed eller narko/kriminalitet/arbejde/uddannelse/nærmiljø) i stedet for at implementere forskellige løsningsmodeller til hvert enkelt problem.
- At finde måder hvorpå almindelige mennesker kan deltage aktivt i det demokratiske liv (herunder udvikling og formulering af tredje vejs ideologier), i stedet for at håbe

på nye, elitære ekspertløsninger.

- At på samme tid kombinere Walt Whitmanagtig, individuel selvudvikling med antiautoritet, fællesskabsfølelse og lokalsamfundsudvikling (f.eks. et eklektisk parkprojekt i New York's East Village, en gruppe skinheads som organiserer sig for at gå imod racismen, deltagere i et åbent internetprojekt o.lign.)

Hvor bliver tredje vejs politik ført ud i livet? Måske ingen steder på én gang. Men en hel del tredje vejs idegods findes i det tætte netværk af økonomiske udviklingsgrupper som skaber nye og anderledes tilgange til bolig- og lokalsamfundsudvikling. *City Limits*, et tidskrift i New York, Woodstock Institute i Chicago og Center for Community Change i Washington D.C. er alle kilder til information og aktivitet i forhold til den tredje vejs indfaldsvinkler til økonomisk udvikling. De har alle tæt forbindelse med snesevis af græsrodsgrupper, som både forstår forskellen på 6 eller 9% udlånsrente, vigtigheden af at få bugt med den forhindring, som store udbetalinger og det umulige i opsparing udgør i lavindkomstområder, samt strategier til at værne om de små, lokale virksomheder.

Adskillige miljøgrupper har indset, at én-løsning-til-alle modellen med fordel kan erstattes af beslutningsdygtige udvalg sammensat af lokale borgere, lønmodtagere og virksomheds-ejere. Denne proces kaldes en "stakeholder" (interesseindehaver)-aftale, ud fra den betragtning at alle interesseindehavere, ikke kun aktieindehavere, har noget at skulle have sagt i forbindelse med de beslutninger, som vil komme til at påvirke dem. Miljøaktivister har benyttet interesseindehaveraftaler som et presionsmiddel overfor virksomheder, når de kontrolførende myndigheder, fx EPA (Environmental Protection Agency/Miljøministerium), har været ligeglade eller ligefrem fjendtligt indstillet overfor deres bekymringer. Miljøaktivisterne har hermed udviklet og finpudset nogle nyttige løsningsmodeller, som måske kan erstatte den statslige kontrol hvis – i høj grad hvis – personer udenfor virksomhederne kunne få ressourcer og magt til påvirke beslutningsprocesserne. Sanford Lewis, som er tilknyttet Good Neighbor Project i Waverly Massachusetts, har udarbejdet en imponerende samling udgivelser, som giver eksempler på og analyser af in-

teresseindehaver bestræbelserne (www.envirolink.org/orgs/gnp).

Tilhængere af folkesundhed, især kvindegrupper, fra Boston Womens Health Book Collective (udgivere af *Our Bodies, Ourselves*) til National Black Womens Health Project, har udviklet metoder til selvhjælp, empowerment og personlig indflydelse, som har ændret forholdet mellem læger og patienter. I løbet af de sidste 20 år er der sket fremskridt i forbindelse med at mindske sygeliggørelse af graviditet, at udbrede kendskabet til selvundersøgelser til forebyggelse af brystkræft, og at sætte fokus på forebyggende helbredsforanstaltninger (ordentlig kost, motion, rent vand, mindre stress). Der er også skabt nogen fremgang i bestræbelserne på at retfærdiggøre patienters erfaringer såvel som lægers ekspertise. Patienter, som havde symptomer som læger ikke mente skyldtes sygdom, fandt sammen og bidrog hermed til at Lymes sygdom, carpal tunnel syndrom (springfinger), miljørelaterede sygdomme og sort og brun lungesygdom kunne identificeres.

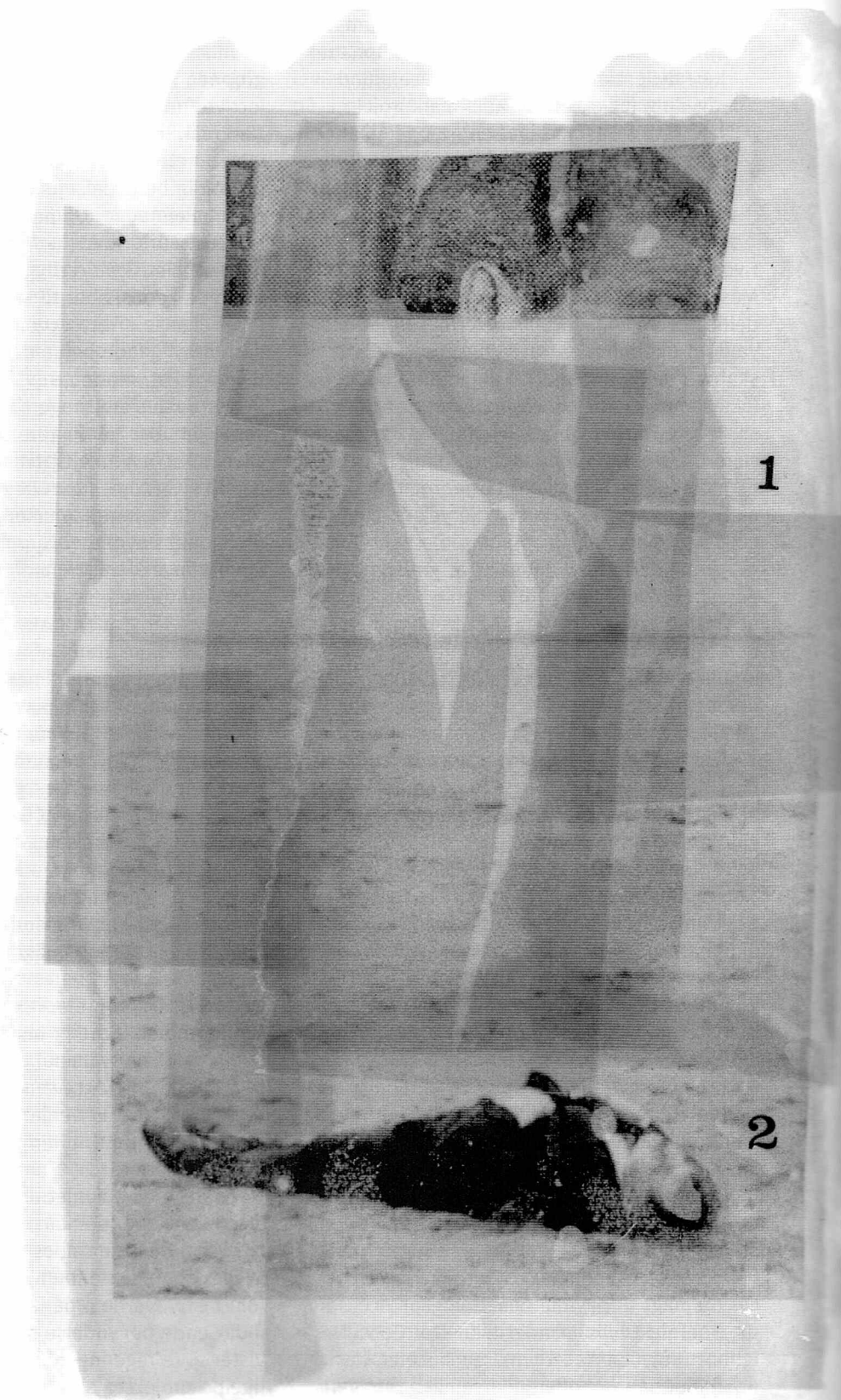
Lige siden Saul Alinsky, hvis arbejde i 1950- og 60'erne har været af afgørende betydning for organiseringen af amerikanske NGO'er, anklagede velfærdsadministratorerne for "dyrepassermentalitet", har lokale organisationer modsat sig formynderstaten ("nanny state"). Denne arv føres videre i grupper som Industrial Areas Foundation og ACORN, et landsdækkende netværk af lokalsamfundsorganisationer, som opfordrer deltagere i New Yorks welfare-to-work programmer (bistand-til-arbejde/"aktivering") til at kræve respekt, anstændige lønninger og reelle jobmuligheder.

Den nye politik er stadig meget fragmentarisk. De gode ideer flourer her og der, løsninger, som udfordrer systemet dukker op og forsvinder, et godt projekt iværksættes ét sted, men breder sig ikke. Et vedholdende forsøg på at omdanne alt dette til en politisk filosofi er endnu ikke set.

En del af problemet er magt. Selv den bedste politiske model kan ikke færdigudvikles, hvis ikke der kan findes mulighed for at udvikle ideer gennem offentlig debat, og mulighed for at afprøve dem på nationalt plan. Som en indlysende begyndelse må den tredje vejs aktivister gøre regeringen klart, hvorledes den kan hjælpe projekter, som de ovenfor nævnte. Med hensyn til økonomisk udvikling summer luften

af forventninger til Angela Blackwells multimillion-tiltag, PolicyLink, et center som skal komme med forslag til, hvorledes planlæggerne kan understøtte lokal, økonomisk udvikling. Regeringen kunne eksempelvis give interessegrupper gennemslagskraft ved at skaffe ressourcer til de civile grupper, og metoder, der kan tvinge virksomhederne til forhandlingsbordet (fx en forligsinstant, der kan træde til, hvis en acceptabel overenskomst ikke kan opnås). På alle områder skal statens rolle omdefineres.

At omstrukturere de offentlige funktioner – eller i det mindste udarbejde skitser for, hvordan det kan gøres – er endnu et skridt på vejen. Velfærdsprogrammerne og bistandshjælpen, for nu at tage det mest følsomme eksempel, anses af offentligheden som værende ineffektivt, til tider direkte skadeligt. I USA er et liv på bistand et liv i fattigdom, og de nuværende projekter, inklusiv næsten alle aktiveringsinitiativerne, hjælper ikke deltagerne i nævneværdig grad. En tredje vejs tilgang ville være at holde racepolitik (især sorte bistandsmodtagere er stigmatiserede) adskilt fra arbejdsløshedspolitik, den tredje vej ville sørge for at skabe større værdighed for modtagerne af hjælp gennem en ordentlig mi-

nimumstakst for bistand og ved at sikre et bredt udbud af jobtræningsmuligheder. Folk, som gerne vil arbejde, må ofte opgives pga. problemer med børnepasning, transport, kriser i familien og andet. Helhedsorienterede socialrådgivere vil kunne sætte fokus på problemerne, især hvis de ud over at sætte deres lid til det offentlige, også er med til at mobilisere ressourcer i lokalområdet. Når bistanden bruges til at forhøje indkomster, giver det mulighed for, overalt indenfor økonomien, at øge lønninger og antallet af arbejdspladser.

Den tredje vejs politik vil også give mulighed for, på en mere ærlig måde, at takle problemer mht. personlig adfærd og sociale normer, fx racekonflikter, sexchikane og vold i hjemmet. Uden at bagatellisere borgerrettighedsbevægelsens juridiske sejre eller at politiets procedurer ifm. vold i hjemmet har ændret sig til det bedre, er det klart, at lovgivning alene ikke kan opfylde vores hensigter uden tilsvarende social forandring. Offentligheden har længe været klar over, at disse problemer ikke kan løses i Washington – der må også tages fat i nærmiljøerne og i familierne.

For bevidst at ændre adfærd i lokalsamfundene, er det nødvendigt med uformelle netværk, som kan etablere kontakt og etablere instanser, som har folkets tillid. Dette er det civile samfunds adelsmærke. Det er usandsynligt, at staten i sig selv kan presse borgerne til en mere aktiv indstilling, uanset om problemet er at bekæmpe vold i hjemmet, eller at fremme forældredeltagelse i skolerne. Staten kan støtte de civile organisationer på mange måder – den kan endog være med til at dække deres udgifter. Virksomhederne kan også støtte – eller tvinges til at støtte – ved at give de ansatte fri til at deltage i organisationernes aktiviteter. Men hverken staten eller virksomhederne kan spille den samme rolle som organiserede grupper i det civile samfund. Hvis ikke organiserede grupper deltager aktivt i det civile samfund, kommer vi ikke ud af stedet..

At få en tredje vejs politik til at blomstre, er et ambitiøst projekt. Det kræver endda mere, end at vinde præsidentpo-

sten. Det indebærer, at der må opbygges (eller genopbygges) et livskraftigt, politisk parti, som har tæt organisatorisk og filosofisk tilknytning til det civile samfunds NGO aktiviteter. En ny politisk bevægelse vil omfatte fremsynede mennesker fra såvel den private sektor, som den statslige sektor og non-profit sektoren; iværksættere med visioner, som kan skabe virksomheder, der både kan generere overskud og overholde etiske og sociale standarder.

Noget af dette er allerede undervejs. Ellen Chesler fra Open Society Institute har påvist, at der i næsten hvert eneste lokalområde findes et udbredt netværk af civile organisationer, som ikke eksisterede for 30 år siden. I disse organisationer findes en enorm ophobning af viden og ideer, som er lige til at plukke. Men der findes hverken tilstrækkeligt med mennesker eller institutioner, hvis arbejde består i at sammenfatte disse erfaringer, afprøve dem i den offentlige debat og omdanne dem til nationale, politiske forslag.

Ej heller findes der en effektiv metode til at uddanne og opstille tredje vejs kandidater til embeder. Jeg støtter gerne the New Party, the Green Party og New York's Working Family Party; de forsøger alle at udføre dette stykke arbejde. Men ingen af disse partier er tilnærmelsesvis store nok til at kunne skabe forandringer, som de ovenfor beskrevne. Den tredje vejs politik har hårdt brug for valgidentitet, der skal være gode kandidater at stemme på!, og tilhængerne bør nøje overveje, hvorledes man enten kan gøre et alvorligt forsøg på at overtage det Demokratiske Parti (lokalt, hvis ikke nationalt) eller bruge energi på at udvikle et af de eksisterende tredje partier, så det kan repræsentere tredje vejs ideer på nationalt plan.

Tredje vejs politikken har betydelig organisatorisk styrke, men også svagheder. Men derudover har den en kolossal, historisk mulighed. Liberalisme og konservatisme halter ind i det ny århundrede med mindre og mindre vælgeropbakning. En ny bølge af "tredje vejs" ideer kan levere den nye og sammenhængende tilgang til politik, som der er så hårdt brug for. Kan ske, at det også er det, offentligheden efterlyser.

David Dyssegaard Kallick er senior fellow ved the Fiscal Policy Institute i New York.